

DEONTOLOGISCHE CODE VOOR DE BELGISCHE VERPLEEGKUNDIGEN

Beknopte tekst

INLEIDING

Deze code bevat de waarden en normen die de richtlijn vormen voor de verpleegkundige praktijk. De verpleegkundige zal daarmee in alle omstandigheden zijn beroep met verantwoordelijkheid uitoefenen.

Deze code is van toepassing zowel tijdens als buiten de werkuren, en draagt bij aan de kwaliteit van het beroep en het goede beeld ervan bij het publiek.

De code geldt voor alle personen die bevoegd zijn de verpleegkunde te beoefenen. We noemen alle beoefenaars van de verpleegkunde in deze tekst verder 'de verpleegkundige'. Het gaat zowel om de beoefenaars van de verpleegkunde actief in de directe zorg als in de organisatie en leiding, de opleiding en/of het wetenschappelijk onderzoek.

Deze code is geen abstracte verzameling van regeltjes en verplichtingen, maar is opgesteld door verpleegkundigen die in de praktijk zelf met verpleegzorgen, deontologische en ethische vragen geconfronteerd worden. Ze hebben deze algemene richtlijn zorgvuldig besproken en uitgeschreven. Die beschrijft de normen voor een minimum niveau van beroepsuitoefening dat van alle verpleegkundigen verwacht wordt. De code helpt hen hun beroep volledig en autonoom uit te oefenen.

Ze wil aan de zorgvrager, zijn omgeving, de andere gezondheidszorgbeoefenaars, de werkgevers en de maatschappij de kwaliteit van zorg en de houding waarborgen die ze verwachten van de verpleegkundigen.

Deze code bevat de internationale aanbevelingen en de Europese richtlijnen die België volgt. Ze respecteert de federale wetgeving, de decreten van de Gemeenschappen en Gewesten en alle officiële verplichtingen en houdt rekening met de nationaal en internationaal aanvaarde actuele normen en richtlijnen van het verpleegkundig beroep. De code integreert de ethische en deontologische visie, de kennis en de competenties die beschreven zijn in het beroepsprofiel en die verworven zijn in de basis- of voortgezette opleiding.

Elk verpleegkundige moet de basis van deze code kennen en op de hoogte zijn van zijn rechten en plichten tegenover de zorgvrager en anderen. Hij verbindt zich ertoe die te respecteren en te volgen.

Bij betwistingen vormt de code de basis voor goed doordachte oplossingen.

De verpleegkundige zal zijn collega's en opdrachtgevers stimuleren om de kwaliteit van het beroep te bevorderen en arbeidsomstandigheden te voorzien die hem toelaten deze code waardig en professioneel te volgen.

Naast het volgen van deze code zal de verpleegkundige zelf ook verantwoordelijk handelen op basis van (zelf)reflectie en zijn persoonlijk geweten.

Een goede en fijne beroepsuitoefening wordt niet enkel bereikt door het volgen van een code, maar ook door betrouwbaarheid, eerlijkheid, respect, rechtvaardigheid, niet willen schaden, respect voor de autonomie van de zorgvrager, beleefdheid, empathie, zorgzaamheid en het werken vanuit goede bedoelingen.

Door deze code willen de verpleegkundigen ook aansluiten bij de evoluties in de maatschappij en in de gezondheidswetenschappen.

Deze code zal regelmatig geëvalueerd worden en de inhoud dient systematisch aangepast aan de sociale, juridische en professionele ontwikkelingen.

De code wordt ook verspreid in de maatschappij zodat die weet wat ze van de verpleegkunde en de verpleegkundigen mag verwachten.

Door zijn goede wil en de moed een professionele zorgrelatie aan te gaan met gezonden, zieken en gehandicapten, neemt de verpleegkundige een belangrijke positieve plaats in in de maatschappij.

In deze code staan :

- de algemene bepalingen
- de richtlijnen voor de goede uitoefening van het beroep
- de relaties met de zorgvrager en zijn omgeving
- de relatie met de collega's
- de relatie met andere zorgverleners
- de rol van de verpleegkundige in de maatschappij.

ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1. De verpleegkunde staat in dienst van de mens. De verpleegkundige verleent gelijkwaardige zorgen aan alle zorgvragers ongeacht leeftijd, nationaliteit, etnische afkomst, burgerlijke stand, geslacht en geaardheid, opleiding, levensovertuiging, cultuur en levensstijl. Hij biedt zorg bij gezondheidsproblemen en ziekte, zowel mentaal, lichamelijk als sociaal.

De verpleegkundige respecteert de persoon en bevordert het behoud en herstel van de gezondheid. Ze stimuleert de zorgvrager zelf verantwoordelijkheid te nemen voor zijn toestand en behandelt hem als partner in de beslissingen waardoor hij zo goed mogelijk kan genezen of leven met de beperkingen van zijn gezondheidstoestand.

De verpleegkundige verlicht het lijden, streeft naar een goede en waardige levenskwaliteit, draagt bij aan de voortgezette en palliatieve zorgen, biedt comfortzorgen, begeleidt de stervende en zijn omgeving en steunt in het rouwproces.

De zorg houdt ook de begeleiding en de steun in van de omgeving en de vertegenwoordigers van de zorgvrager in alle sectoren.

Art.2. Al wie zorg nodig heeft, ongeacht zijn fysieke, psychische en sociale toestand, is het steeds waard dat de verpleegkundige hem deskundige zorgen verleent.

De verpleegkundige respecteert de wil van de beslissingsbekwame zorgvrager en doet die respecteren. Bij de niet-beslissingsbekwame zorgvrager handelt hij gewetensvol en rekening houdend met de de geldende wetgeving, vooral volgens de wet [patiëntenrechten](#).

Waar dat van toepassing is, worden vertegenwoordigers die wettelijk beslissen in plaats van de zorgvrager in de volgende tekst mee bedoeld onder de term 'zorgvrager'.

Elk zorgvrager houdt steeds zijn [fundamentele mensenrechten](#) gebaseerd op de waardigheid en gelijkwaardigheid van elk individu.

DE UITOEFENING VAN DE VERPLEEGKUNDE

Art. 3. De verpleegkundige oefent zijn beroep uit met de hem toegekende autonomie en verleent zijn zorgen volgens de geldende normen, de actuele richtlijnen en de aanbevelingen van het beroep.

Hij houdt zich op de hoogte van de relevante ontwikkelingen in het beroep en blijft zijn professionele kennis ontwikkelen. Hij zorgt ervoor dat hij zijn werk uitvoert volgens de actuele ontwikkelingen van de wetenschap ("evidence-based") en de richtlijnen van het beroep (good clinical practice) en stelt de veiligheid van de zorgvrager op de eerste plaats.

Indien er zich toch een incident of ongeval zou voordoen, verwittigt hij zijn verantwoordelijke(n) en neemt hij onmiddellijk alle maatregelen om de eventuele gevolgen te beperken of te verhelpen.

Art. 4. De verpleegkundige verzekert aan elke zorgvrager een aangepaste zorg in holistisch perspectief. Hij evalueert vooraf de gevolgen van zijn zorg op de toestand van de zorgvrager. Hij doet geen beloften waarvan hij weet dat hij die niet kan waarmaken.

Art. 5. De verpleegkundige moet de uitvoering weigeren van handelingen waarvan hij weet dat hij onvoldoende bevoegd of bekwaam is. Hij meldt dit met de redenen aan de zorgvrager en vraagt hulp of verwijst de zorgvrager naar een competente zorgverlener.

In noodgevallen verwittigt hij onmiddellijk de nodige hulp en in afwachting helpt hij in de mate van zijn mogelijkheden.

- Link naar [Advies TCV 2007](#).

Art. 6. De verpleegkundige toont bij de uitoefening dat hij zijn beroep waard is en dat hij zijn competenties steeds op peil houdt.

De verpleegkundige waakt erover dat de autonomie, geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van hemzelf en zijn beroep behouden blijven.

Art. 7. De verpleegkundige neemt initiatief en steunt alles wat de ontwikkeling van zijn beroep en de kwaliteit van zorgen bevordert.

Hij neemt deel aan wetenschappelijk onderzoek waar dat mogelijk is of waar dat gevraagd wordt en dit binnen zijn eigen mogelijkheden.

Hij vergewist er zich van dat onderzoek waar nodig verloopt volgens de adviezen van het bevoegde ethische comité.

Art. 8. De verpleegkundige draagt zorg voor zijn eigen fysieke en mentale gezondheid. Wanneer hij zelf ziek wordt, verwittigt hij zo snel mogelijk zijn dienst.

Hij neemt zo nodig de mogelijke maatregelen voor het verderzetten van de zorgen aan zijn zorgvragers.

Hij probeert ook bij te dragen aan veilige, doeltreffende en ergonomische arbeidsomstandigheden voor hemzelf, de zorgvrager en zijn omgeving, en zijn collega's.

Art.9. De verpleegkundige noteert de verpleegkundige gegevens van de zorgvragers waarvoor hij verantwoordelijk is objectief, neutraal en beknopt in een verpleegdossier.

- Link naar [inhoud verpleegdossier RIZIV](#)
- Link naar [verpleegdossier ziekenhuiswet](#).

Het dossier kan ingekeken worden door de zorgvrager, andere belanghebbenden of andere beroepen volgens de regels van de wet patiëntenrechten.

- Link naar [wet patiëntenrechten](#).

DE ZORGVRAGER EN ZIJN OMGEVING

Art.10. De verpleegkundige verzorgt de zorgvrager in een verhouding van wederzijds respect en vertrouwen. Hij luistert actief naar de zorgvrager, antwoordt adequaat op zijn vragen, blijft zijn gezondheidstoestand observeren en hem coachen.

Hij betreft de zorgvrager volgens diens mogelijkheden als partner in de zorg voor zijn gezondheid.

Art.11. De verpleegkundige kan om gemotiveerde persoonlijke of beroepsredenen en binnen de wettelijke bepalingen een zorgvrager niet aannemen als patiënt of de zorgrelatie beëindigen.

- Link naar [Infobox RIZIV](#).

Hij kan zorgen of medewerking weigeren, omwille van gewetensbezwaren.

Dit geldt ook wanneer de werkomstandigheden voorzien door de zorgvrager niet toelaten te werken volgens de professionele normen voor gezondheidsbevordering of herstel.

Indien hij de zorgrelatie beëindigt, geeft hij de reden hiervoor aan de zorgvrager. Hij zorgt voor de continuïteit van de zorgen en verwijst de zorgvrager zo nodig naar een collega.

Hij brengt de zorgvrager op de hoogte wanneer zijn zorgen (moeten) overgenomen worden door een collega.

In elk geval biedt hij dringende hulp tot zijn zorgen kunnen overgenomen of overgedragen worden en hij geeft de nuttige informatie door.

Art.12. Bij het verlenen van de zorg geeft de verpleegkundige aandacht aan de familie en omgeving van de zorgvrager. Hij steunt hen waar nodig of gewenst.

Hij kan volgens de wettelijke bepalingen zorgen delegeren aan mantelzorgers met de nodige competentie en doet dit met voldoende en duidelijke opleiding, begeleiding, evaluatie en controle met inbegrip van de deontologische aspecten.

- Link naar de [wettelijke regeling voor mantelzorgers](#).

Art.13. De verpleegkundige stelt zich voor aan de zorgvrager bij het beginnen van de zorg en vermeldt zo nodig in welke functie en voor welke organisatie hij werkt. Hij vergewist zich van de identiteit van de zorgvrager voor het uitvoeren van de zorg.

Art.14. De verpleegkundige geeft aan de zorgvrager voor, tijdens en na de zorgen alle wettelijk verplichte en nodige informatie. Hij doet dit in begrijpelijke taal, minstens in de taal van het taalgebied waarin hij werkt, en waar nodig met gebruik van lichaamstaal of aangewezen hulpmiddelen.

Waar nodig overlegt hij met de behandelende arts en de andere zorgverleners over het geven van de informatie.

Art.15. De verpleegkundige respecteert steeds de wettelijke verplichtingen van het beroepsgeheim en de privacy van de zorgvrager en zijn omgeving. Hij geeft hieraan bijzondere aandacht bij het gebruik van elektronische communicatie en sociale media.

- Link naar [beroepsgeheim, art. 458-458bis Strafwetboek](#)
- Link naar [wettelijke bescherming privéleven \(privacywet\)](#)

Hij deelt gegevens over de verzorging enkel met de zorgverleners die hiervoor wettelijk bevoegd zijn en voor zover die nodig zijn voor hun zorgen aan de zorgvrager.

Met akkoord van de zorgvrager kan hij ook de gewenste informatie geven aan diens omgeving.

Art.16. Binnen de bepalingen van de wet patiëntenrechten en waar dat aangewezen is, kan hij de omgeving van de zorgvrager betrekken bij de zorgen.

Bij verschil van opvattingen (waardenconflict of ethische conflicten...) probeert de verpleegkundige in de mate van het mogelijke te bemiddelen en/of te verwijzen naar een aangepaste oplossing (vertrouwenspersoon, sociaal werker, religieus of filosofisch raadgever, arts,...), wetende dat de wil van de patiënt steeds voorrang heeft.

- Link naar de [wet patiëntenrechten](#)
- Link naar de [wet betreffende de euthanasie](#)

- Link naar de wet naar de [wet betreffende de palliatieve zorg](#)
- Link naar de [wet betreffende de zwangerschapsafbreking](#)

Art.17. De verpleegkundige respecteert steeds de waardigheid van de zorgvrager en zijn omgeving.

Hij maakt geen misbruik van de afhankelijkheid van de zorgvrager of zijn omgeving. Hij uit geen bedreigingen, gebruikt geen agressie of vernedering en heeft geen intieme verhouding met de zorgvrager of diens omgeving.

Dwang, fixatie of geweld worden enkel gebruikt als verdediging of wanneer ze absoluut nodig zijn voor de zorg van zorgvragers die een gevaar vormen voor eigen of andermans gezondheid en mits ze noodzakelijk zijn, redelijk en in verhouding tot de situatie. In elk geval wordt dit genoteerd in het verpleegdossier.

- Link naar de [wet geesteszieken \(collocatie\)](#).

Art.18. De verpleegkundige gebruikt zijn functie niet voor het verkrijgen van om het even welk voordeel binnen of buiten zijn beroepsuitoefening. Hij mag wel een bescheiden symbolische gift aanvaarden. Bij twijfel over de grenzen of gepastheid raadpleegt hij daarvoor een deskundige collega.

Art.19. Indien de verpleegkundige zijn zorgen aanrekent aan de zorgvrager, vraagt hij voor zijn zorg een redelijke en gepaste vergoeding, binnen de wettelijke normen waar die van toepassing zijn. Hij brengt de zorgvrager hiervan vooraf op de hoogte.

Hij sluit geen ongepaste of frauduleuze overeenkomsten.

De verpleegkundige gebruikt enkel producten, materialen of diensten die nodig en nuttig zijn voor de goede uitvoering van zijn zorgen. Hij biedt of raadt die enkel aan in het belang van de zorgvrager en niet uit eigen winstbejag. Ze moeten voldoen aan alle wettelijke normen en vereisten van veiligheid en hygiëne en kaderen in de wetenschappelijk onderbouwde en/of algemeen aanvaarde goede beroepspraktijk en gezondheidszorgen.

- Link naar [site FAGG](#).

Indien de verpleegkundige optreedt of verbonden is aan een firma of onderneming, vermeldt hij dit vooraf aan de zorgvrager.

DE VERPLEEGKUNDIGE EN ZIJN COLLEGA'S

Art.20. De verpleegkundige gedraagt zich steeds collegiaal tegenover zijn collega's. Hij toont respect voor zijn collega's tegenover de zorgvrager, zijn omgeving en het publiek.

Hij geeft geen taken door aan collega's om zijn eigen verantwoordelijkheid af te wentelen.

Art.21. De verpleegkundige deelt zijn professionele ervaringen en competenties met zijn collega's. Hij doet zijn best om samen bij te scholen en de praktijk te ontwikkelen volgens de actuele evoluties van het beroep.

Art.22. De verpleegkundige werkt in de mate van het mogelijke en waar gewenst constructief mee aan de organisatie en ontwikkeling van zijn dienst, instelling en werkomgeving.

Hij stelt zich positief op en draagt bij aan een open en veilig werkklimaat.

Art.23. Als een verpleegkundige merkt dat een collega problemen heeft die een weerslag hebben op zijn werk of gezondheid, biedt hij indien gewenst en gepast discreet hulp aan.

De verpleegkundige en het team steunen collega's met professionele en/of persoonlijke problemen op een discrete en gepaste wijze; waar aangewezen verwijzen ze naar een vertrouwenspersoon of deskundige hulp om de kwaliteit van zorgen te behouden.

Art.24. Bij conflicten met of tussen collega's gaat de verpleegkundige uit van de objectieve feiten. Hij bemiddelt waar dat aangewezen is, helpt bij de oplossing en vraagt waar nodig hulp van een vertrouwenspersoon of de directe verantwoordelijke van de dienst.

Hij onthoudt zich van elke uitspraak of elke tussenkomst die de toestand kan verergeren of aanscherpen.

Art.25. Bij onprofessioneel gedrag of fout van een collega spreekt de verpleegkundige in eerste instantie deze collega met wederzijds respect aan. Indien de collega zijn gedrag niet aanpast, meldt de verpleegkundige dit aan zijn verantwoordelijke.

Bij ernstig risico voor de gezondheid of belangen van een zorgvrager of zijn omgeving neemt hij onmiddellijk alle maatregelen om hen te beschermen. Hij meldt de toestand aan de verantwoordelijken van zijn collega en indien nodig aan de medische overheid en/of het gerecht.

Een verpleegkundige die niet reageert bij herhaald ongepast gedrag van een collega toont zich stilzwijgend akkoord en kan medeverantwoordelijk gesteld worden.

De veiligheid van de zorgvrager en de zorgen heeft in alle gevallen voorrang.

Art.26. Binnen zijn eigen functie, mogelijkheden en beschikbaarheid neemt de verpleegkundige deel aan de opleiding van studenten en collega's, helpt en steunt hen bij het ontwikkelen van hun competenties.

De verpleegkundige vertrouwt aan de student zorgen toe die overeenkomen met diens opleiding en vaardigheidsniveau en de toestemming van de zorgvrager. Hij begeleidt, voert voldoende toezicht en controle uit en geeft feedback op de uitvoering.

Hij toont een positieve attitude tegenover zijn eigen opleiding en permanente vorming, en die van anderen.

Art. 27. De verpleegkundige respecteert de vrije keuze van de zorgvrager voor een bepaalde zorgverlener.

- Link naar de [wet patiëntenrechten](#).

Hij probeert niet ongepast zorgvragers/cliënten af te nemen van collega's. Hij belooft geen financiële of andere voordelen aan zorgvragers/cliënten die van zorgverlener veranderen.

Bij informatie en publiciteit voor zijn praktijk volgt hij de wettelijke voorschriften en doet hij dit op een correcte en objectieve wijze, zonder overdrijving en zonder collega's negatief voor te stellen.

- Link naar [Infobox RIZIV](#) of meer gedetailleerde tekst.
- Link naar de [Wetboek van economisch recht](#)

DE VERPLEEGKUNDIGE EN ANDERE ZORGVERLENERS

Art.28. De verpleegkundige gedraagt zich steeds collegiaal tegenover de andere zorgverleners bij de zorgvrager (professionelen en vrijwilligers). Hij toont tegenover de zorgvragers en hun omgeving respect voor de andere zorgverleners en voor de keuze van de zorgvrager.

Art.29. In het belang van de zorgvrager werkt de verpleegkundige correct en goed samen met alle zorgverleners. Hij bevordert de onderlinge samenwerking en uitwisseling.

Waar nodig of nuttig ondersteunt hij en stuurt hij op basis van zijn kennis en kunde.

Art.30. De verpleegkundige wisselt de nodige gegevens uit, deelt zijn observaties en overlegt met de arts en de andere zorgverleners over de toestand, de behandeling en de evolutie van de zorgvrager. Hij neemt actief deel aan de interdisciplinaire benadering van zorg en behandeling.

Waar nodig stelt hij rustig en gemotiveerd een overleg of aanpassing van de behandeling voor.

Wanneer hij vaststelt of vreest dat een voorschrift of behandeling ernstige gevolgen en/of risico kan hebben voor de zorgvrager of anderen voert hij die niet uit en verwittigt hij onmiddellijk de opdrachtgever en/of de betrokken zorgverlener, en zijn verantwoordelijke.

Art.31. Bij problemen met andere zorgverleners handelt de verpleegkundige zoals bij problemen met collega's (zie art. 24-25).

Art.32. De verpleegkundige vertrouwt verpleegkundige zorgen enkel toe aan personen met de nodige bevoegdheid, competentie en mogelijkheden. Waar nodig zorgt hij voor zorgvuldige en voldoende opleiding, evaluatie en bijsturing.

Indien de verpleegkundige moet verwijzen naar andere zorgverleners verwijst hij naar degenen die de zorgvrager deskundig kunnen helpen met zijn problemen en die een zorgzame en verantwoorde houding hebben tegenover zorgvragers. Hij geeft objectieve en neutrale informatie en respecteert de keuze van de zorgvrager.

De verpleegkundige houdt zich in redelijke mate op de hoogte van de mogelijkheden en competenties van andere zorgverleners en hulpverlenende organisaties in zijn werkgebied, waarop zorgverleners zouden kunnen beroep doen.

DE PLAATS VAN DE VERPLEEGKUNDIGE

Art.33. De verpleegkundige neemt zijn verantwoordelijkheid, functie en rol op in de gezondheidszorg en de maatschappij.

Hij volgt de wetgeving in verband met zijn praktijk en het geheel van de gezondheidszorg, nationaal en internationaal. Hij houdt zich voldoende op de hoogte van de wetgeving en de sociale zekerheid om zorgvragers en hun omgeving waar nodig te verwijzen naar de juiste persoon of organisatie.

Hij ontwikkelt een kritische en wetenschappelijk onderbouwde blik op de informatie in de pers, publiciteit en (sociale) media.

Binnen het kader van zijn praktijk probeert hij foute informatie of vergissingen te verbeteren of neemt hij initiatief om deze te laten rechtzetten.

Art.34. De verpleegkundige beseft dat zijn gedrag een weerslag heeft op het beeld van zijn beroep in de hele maatschappij.

Hij verdedigt de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van zijn beroep.
Indien nodig, doet hij alleen uitspraken over zijn beroep die nuttig, correct en verantwoord zijn en die overeenkomen met de algemene opvatting van de beroepsgroep.

Art.35. De verpleegkundige zal zijn functie niet gebruiken voor het verwerven of uitoefenen van een politiek mandaat of het ondersteunen van een politiek standpunt, tenzij dit laatste nodig is voor de verdediging van het beroep.

In dat geval geeft de verpleegkundige duidelijk aan dat het gaat om zijn persoonlijk standpunt, of wel om een standpunt van zijn beroepsvereniging(en).

Art.36. De verpleegkundige heeft respect voor de middelen van de gemeenschap die hij gebruikt, hij gebruikt die zo goed mogelijk en op een verantwoorde, transparante, efficiënte en duurzame wijze.